

І. Ф. Беленічев, Н. В. Бухтіярова, С. В. Горбачова, І. Б. Самура
Запорізький державний медичний університет

ФОРМИ КОНТРОЛЮ В МЕДИЧНОМУ ВНЗ УКРАЇНИ: СТАРИЙ – НОВИЙ УСНИЙ ІСПИТ

I. F. Belenichev, N. V. Bukhtiyarova, S. V. Gorbachova, I. B. Samura
Zaporizhzhia State Medical University

FORMS OF CONTROL IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION OF UKRAINE: OLD – NEW ORAL EXAMINATION

Мета роботи – аналіз проведення іспиту як основної форми контролю в сучасній системі вищої освіти з точки зору його ефективності; дослідження позитивних сторін та недоліків даної форми рубіжного контролю; аналіз шляхів поновлення іспиту, його нових форм та можливість їх використання в практиці викладання в медичному ВНЗ.

Основна частина. У статті представлені різноманітні форми контролю знань, що застосовуються у Запорізькому державному медичному університеті: вхідний (попередній, діагностичний), поточний (здійснюється безперервно, відстежує рівень знань, умінь і навичок студентів на практичних заняттях), рубіжний (контроль знань, умінь і навичок після закінчення модуля або курсу), відстрочений та підсумковий. Підсумковий контроль державна атестація проводиться у вигляді державних іспитів, у тому числі захисту випускної кваліфікаційної роботи.

Висновки. Основною формою диференційованого рубіжного контролю в ВНЗ є іспит. Іспитом закінчується вивчення предмета або його основного розділу, причому викладач не може відмовитися від даної форми контролю хоча б тому, що вона вказана в навчальному плані, обов'язковому документі, якого необхідно дотримуватись.

Ключові слова: іспит; форми контролю знань; навчальна дисципліна.

The aim of the work – to consider examination as a main form of control in the modern system of higher education in terms of its effectiveness as well as assess the positive aspects and shortcomings of this form of boundary control, and analyze the ways of updating the exam, its new forms, the possibility of their administration in the practice of teaching in the Medical Higher Education Institutions.

The main body. The article presents the different forms of knowledge control used at the Departments of Zaporizhzhia State Medical University: initial (preliminary, diagnostic, propaedeutic), current (continuously carried out monitoring of the level of knowledge and skills of students during practical classes), boundary (control of acquired knowledge and skills after the module, course), delayed and final forms of control. The final control, the state certification, is conducted in the form of state examinations, including defence of a final qualifying work.

Conclusions. The main form of differentiated boundary control in the university is the examination. The study of the subject or its main section is completed by examination, and the teacher can not refuse from this form of control, if only because it is indicated in the curriculum, a mandatory to comply with document.

Key words: examination; forms of knowledge control; academic subject.

Вступ. Контроль якості засвоєння знань студентів – невід'ємна частина навчального процесу. Оптимальна організація контролю визнається однією з умов формування професійних компетенцій студентів сучасного вищого навчального закладу [1]. Іспит як основна форма контролю отримує сьогодні в методиці професійної освіти нове осмислення.

Мета роботи – розглянути екзамен як основну форму контролю в системі вищої освіти з точки зору його ефективності, оцінити позитивні сторони і недоліки даної форми рубіжного контролю, проаналізувати шляхи поновлення іспиту, його нові

форми, можливість їх використання в практиці викладання в медичному ВНЗ.

Основна частина. Без контролю неможливе навчання, причому важливий він як для викладача, так і для студентів. Залежно від того, коли і з якою метою проводяться контрольні іспити, існують такі види контролю:

1. Вхідний (попередній, діагностичний): контроль знань і умінь студентів на початку вивчення дисципліни (на початку навчального року, семестру).

2. Поточний (здійснюється безперервно): відстежує рівень знань, умінь і навичок студентів на за-

няттях (в основному практичних і лабораторних, а також спеціальних контрольних).

3. Рубіжний: контроль знань, умінь і навичок студентів після закінчення модуля або курсу.

4. Відстрочений: контроль залишкових знань, умінь і навичок через деякий час після вивчення теми, розділу, курсу (в середньому 3–6 місяців).

5. Підсумковий: державна атестація, проводиться у вигляді державних іспитів, у тому числі захисту випускної кваліфікаційної роботи.

Основна форма диференційованого рубіжного контролю у вузі – іспит. Іспитом завершується вивчення предмета або його основного розділу, причому викладач не може відмовитися від даної форми контролю хоча б тому, що вона вказана в навчальному плані, якого необхідно дотримуватись. Форму іспиту викладач може вибрати, виходячи з власних побажань, технічних можливостей ВНЗ, наявності часу. Найбільш поширеними формами іспиту є іспит за білетами, іспит-бесіда, письмовий іспит, колоквиум, тестовий контроль, програмований контроль та ін. Викладач зобов'язаний заздалегідь надати студентам питання загальним списком, поінформувати їх про форму іспиту та інші організаційні моменти, щоб студенти могли розподілити час і сили для підготовки. Розклад іспитів необхідно скласти, затвердити і ознайомити з ним студентів, як мінімум, за місяць до початку екзаменаційної сесії.

Наш досвід проведення іспитів з навчальних дисциплін “Фармакологія” та “Клінічна біохімія” показав, що в кожній з форм іспиту є як переваги, так і недоліки. Розглянемо в зв'язку з цим кожен з названих форм іспиту.

Найбільш поширеною формою є іспит за білетами, в ході якого студент витягує білет (включається фактор випадковості), отримує деякий час на підготовку, пише письмовий конспект відповіді, а потім дає, користуючись конспектом, усну відповідь екзаменатору. Однак процедура проведення такого іспиту викликає кілька питань. По-перше, чи можна викладачеві ставити додаткові питання? Досвід роботи поколінь викладачів показує, що, звичайно, можна. При цьому мета питань – послабити вплив фактора випадковості, який присутній при відповідях на поставлені в білеті питання. Додаткові питання повинні, як правило, витікати з матеріалів, висвітлених студентами у своїх відповідях. Але це зовсім не виключає бесіду і з інших тем курсу, особливо тоді, коли виникає необхідність упевнитися в правильності виставлення найвищої або не-

задовільної оцінок. По-друге, чи можна студенту під час екзамену користуватися навчальною програмою? У практиці роботи навчальних закладів це питання вирішується по-різному. Одні викладачі користуватися програмами забороняють, вважаючи, що це полегшує складання іспитів, ускладнює оцінку знань, знижує об'єктивність. Інші дозволяють користуватися програмою, резонно вважаючи, що програми – не конспект, а керівний документ як для студентів, так і для екзаменатора. Така позиція, як показує наш досвід, правильна. Більш того, в деяких випадках, на розсуд кафедри, на іспитах допустиме використання і деяких довідкових матеріалів, що містять відомості, запам'ятовування яких студенту не обов'язкове. Мистецтво екзаменатора в тому і полягає, щоб виявити, наскільки студент підготовлений, щоб вільно орієнтуватися в даній дисципліні, знати її основи, вміти виділяти головне, розуміти суть явищ, вміти користуватися інформаційними матеріалами для вирішення конкретних завдань.

Треба відзначити, що програма навчальної дисципліни і програма іспиту – це різні документи. Програма іспиту містить перелік екзаменаційних питань, які не об'єднані в білети, з коротким поясненням змісту кожного питання. Досвід викладання показує, що програма іспиту є невідомою для студента, який не підготувався до іспиту, але допомагає зорієнтуватися і впоратися з хвилюванням студенту, який знає матеріал.

Іспит-бесіда не дає студенту можливості випадкового вибору питань, а також часу на підготовку відповіді. Це, по суті, найбільш об'єктивний спосіб перевірки знань: викладач і студент ведуть вільну бесіду на підставі контрольних питань. Переваги іспиту-бесіди:

- максимальний розвиток творчого початку, ініціативи і викладача, і студента, на відміну від іспиту за білетами;

- студенти бачать логічну послідовність змісту курсу, мають цілісне уявлення про наукову дисципліну;

- виключаються можливості користуватися підказками, шпаргалками, на всі поставлені викладачем питання студент повинен відповісти відразу, практично без підготовки, а значить, самостійно.

Бесіда припустима, коли перевіряється засвоєння практичної частини курсу і студенту необхідно визначити правильність вибору лікарського засобу, описати клінічну картину отруєння лікарським препаратом. Ця форма контролю вимагає від ви-

кладача досить великої напруги сил і енергії і додаткової витрати часу.

Письмовий іспит дозволяє перевірити не тільки знання теорії, а й уміння застосовувати її практично (вирішувати конкретні завдання), збільшує активний екзаменаційний час, дає можливість виявити здібності викладати свої думки письмово, визначити загальну і технічну грамотність студента. Важливо й те, що при письмовому іспиті залишається документ, що усуває суб'єктивність в оцінці знань як викладачем, так і самим студентом.

Колоквіум є формою колективного обговорення, дискусія за участю всіх студентів групи. На колоквіумі заохочується висловлювати свої думки, дискусія. Колоквіуми проводяться з метою закріплення знань, виявлення дієвості методів навчання, отримання зворотної інформації з конкретних питань того чи іншого розділу або теми. Колоквіум зазвичай завершує вивчення теми (розділу), проводиться один раз на семестр, тому може бути використаний як одна з форм іспиту. Від звичайного іспиту колоквіум відрізняється головним чином тим, що студенту заздалегідь невідомі евристичні питання, що виносяться на колоквіум, йому відомі лише загальні змістовні питання. Це зумовлює необхідність вивчення всього комплексу питань, а не окремих з них. Евристичні питання, які ставить на колоквіумі викладач, повинні бути чіткими, ясними, зрозумілими, мати приблизно однакову складність. Це значно полегшить проведення бесіди, гарантуватиме її успіх.

Колоквіум – це не обов'язково іспит, частіше це лише засіб підготовки до нього. На іспит виносяться, як правило, матеріал всього курсу, на колоквіум ж – окремі розділи, теми або проблеми. Деякі викладачі проводять і колоквіум (перед іспитом), і іспит, а за підсумками колоквіуму звільняють деяких студентів від іспиту (ставлять оцінку “автоматом”). Результати колоквіуму повідомляються в заключному слові викладача, в якому підбиваються підсумки колоквіуму, визначається, як той чи інший студент впорався з поставленим завданням.

У заключному слові викладач також відповідає на питання, які були порушені в процесі колоквіуму, але не розкриті до кінця, доповнює відповіді студентів, використовуючи невідомий їм матеріал, обговорений матеріал пов'язує з наступними темами курсу (або з наступними курсами, якщо даний курс завершено).

Тестовий контроль – вид контролю, оснований на альтернативному методі: студент вибирає готову

відповідь із запропонованих йому варіантів. Тест складається з завдання, яке видається студенту, і еталона відповіді, який залишається у викладача. Незважаючи на дуже часте використання, зараз тести викликають неоднакове ставлення до них. Їх безперечними перевагами є швидкість виконання і перевірки, інтенсифікація навчального процесу, підвищення інтересу студентів до предмета, зміна видів діяльності. Та головною перевагою завдань у тестовій формі порівняно з завданнями і питаннями проявляється в чіткості логічної структури контрольного матеріалу, а також в оперативності отримання результатів контролю [2–5].

Але багатьох екзаменаторів в активному використанні тестів зупиняють їх недоліки, такі, як можливість списування, вгадування відповідей слабкими студентами, а значить – необ'єктивність оцінювання; неможливість оцінити відповідь самого студента, виправити в ній помилки та розвинути мовні вміння студентів. Навіть більше, вибір готового варіанта не сприяє розвитку мислення і виключає необхідність самому відшукувати і чітко формулювати оптимальне рішення.

При цьому не всі викладачі знають, що існують різні види тестів: тест-вибір, тест на впізнання (за принципом “вірю/не вірю”), тест-підстановка, конструктивні тести, тести-класифікації, тест-таблиці, цифровий диктант та ін. Їх різноманіття приверне увагу студентів, зробить процес контролю цікавішим. Однак не рекомендується використовувати тести різних типів (більше двох) в одному контрольному завданні.

Найвдалішими є ті форми контролю, в яких тестові завдання поєднуються із завданнями інших типів, наприклад, іспит-тест і додаткова бесіда. Викладач повинен навчитися використовувати всі переваги тестового контролю, долаючи його недоліки [2, 3, 5].

Програмований контроль із застосуванням ПК допомагає за короткий час визначити, чи всі студенти засвоїли навчальний матеріал і з якими показниками. Застосування ПК для контролю ставить студентів в однакові умови, знімає відмінності у вимогах викладачів. Серед недоліків програмованого контролю слід зазначити присутність при машинному опитуванні з вибірковими відповідями елементів відгадування. Такий контроль слабо сприяє формуванню навичок логічного мислення, вдосконаленню розмовної мови; він не може замінити живу бесіду, яка несе в собі велику виховне навантаження. Ось чому такий контроль, як і тестовий,

доцільно чергувати з традиційними способами, використовуючи їх переваги, враховуючи недоліки.

Висновки. В проведенні іспиту як основного способу рубіжного контролю в сучасних умовах намітилася тенденція підвищення різноманітності його форм, переходу від тестування до традиційної білетної форми та інших форм (співбесіда, творча

робота), що забезпечує більш об'єктивну (швидку, розвиваючу і под.) оцінку успішності студента.

Найвдалішими є ті форми контролю, в яких ситуаційні завдання поєднуються із додатковою бесідою та практичними навичками, що дозволяють побудувати контроль таким чином, щоб він спонукав студентів до подальшого плідного навчання.

Список літератури

1. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності закладів освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 року № 1187 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-p](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-p).

2. Межуєва І. Ю. Тестування як форма контролю знань, умінь, навичок. Переваги і недоліки / І. Ю. Межуєва // Молодий вчений. – 2017. – № 9 (49) . – С. 394–397.

3. Aronson L. Twelve tips for teaching reflection at all level of medical education / L. Aronson // *Med. Teacher*. – 2011. – Vol. 33 (3). – P. 200–205.

References

1. Litseziini umovy provadzhennia osvithnoio diialnosti zakladiv osvity: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [License conditions for the academic activities of education institutions: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No 1187 from December 30 2015 zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-n. – Retrieved from: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-p](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-p) [in Ukrainian].

2. Mezhuieva, I.Yu. (2017). Testuvannia yak forma kontroliu znan, umin, navychok. Perevahy i nedoliky [Testing as a form of knowledge, skills and abilities control.

4. Hood M. Bricks or clicks? Predicting student intentions in a blended learning buffet / M. Hood // *Australasian J. of Educational Technology*. – 2013. – Vol. 29 (6). – P. 762–776.

5. Nguyen T. The effectiveness of online learning: beyond no significant difference and future horizons / T. Nguyen // *MERLOT J. Online Learning and Teaching*. – 2015. – Vol. 11 (2). – P. 309–319.

Advantages and disadvantages]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, 9, 394-397 [in Ukrainian].

3. Aronson, L. (2011). Twelve tips for teaching reflection at all level of medical education. *Med. Teacher*, 33 (3), 200-205.

4. Hood, M. (2013). Bricks or clicks? Predicting student intentions in a blended learning buffet. *Australasian J. of Educational Technology*, 29 (6), 762-776.

5. Nguyen, T. (2015). The effectiveness of online learning: beyond no significant difference and future horizons. *MERLOT J. Online Learning and Teaching*, 11 (2), 309-319.

Отримано 07.05.18

Електронна адреса для листування: i.belenichev1914@gmail.com